

Կարծիք

«Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի վերաբերյալ

08.09.2026թ. Իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում հրապարկվել է «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի (այսուհետ նաև՝ Նախագիծ), ինչպես նաև «Պետական տուրքի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագծերը¹:

1. Նախագծով քաղաքացիություն ստանալու դիմումը մերժելու համար նախատեսվում են (պահպանվում է գործող օրենքի դեռևս առաջին՝ 1995թ. խմբագրության կարգավորումը) մի շարք լայն և գնահատողական հիմքեր, այդ թվում՝ հանրության բարքերին, այլոց իրավունքներին և ազատություններին, պատվին և բարի համբավին վնաս պատճառելը կամ նման վնասի հնարավորության վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի առկայությունը: Թեև միջազգային չափորոշիչներով պետություններն օժտված են քաղաքացիություն շնորհելու պայմանները սահմանելու լայն հայեցողությամբ, այդ հայեցողությունը չի կարող իրականացվել կամայականորեն և պետք է հիմնված լինի օրենքով սահմանված բավարար չափով հստակ, կանխատեսելի և օբյեկտիվ չափանիշների վրա:

Այս առումով հատկապես խնդրահարույց են «հանրության բարքեր», «պատիվ և բարի համբավ» հասկացությունները և այս համատեքստում անձի ապագա վարքագծի վերաբերյալ կանխատեսման հիման վրա քաղաքացիության մերժման հնարավորությունը: Քաղաքացիության դիմումի մերժման հիմքերի կիրառումը պետք է պայմանավորված լինի կոնկրետ և ստուգելի փաստական հանգամանքներով, իսկ անձի վարքագծի և ենթադրվող վտանգի միջև պետք է առկա լինի իրական և բավարար կապ՝ բացառելով ենթադրությունների կամ չափազանց լայն գնահատողական հայեցողության հիման վրա քաղաքացիության մերժումը: Քննարկվող հիմքերը/վտանգները, դրանց հավանականության և ներգործության օբյեկտի համատեքստում, օբյեկտիվորեն ստուգելի չեն, ի տարբերություն, օրինակ, պետական և հասարակական անվտանգությանը, հասարակական կարգին,

¹ <https://www.e-draft.am/projects/10602/about>

հանրության առողջությանը սպառնացող վտանգների, որոնք թե դրանց հավանական գործնական դրսևորումներով, թե ներգործության օբյեկտի առումով բավականին հստակ են, հետևապես ստուգելի/չափելի:

Առաջարկություն.

Առաջարկում ենք փոփոխել «ՀՀ քաղաքացիության մասին» օրենքի 13-րդ հոդվածի 7-րդ մասի 1-ին նախադասությունը՝ քաղաքացիություն ստանալու դիմումը մերժելու հիմքերի ցանկից բացառելով հանրության բարքերին, այլոց իրավունքներին և ազատություններին, պատվին և բարի համբավին վնաս պատճառելու կամ նման վնասի հնարավորության վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի առկայության հետ կապված հիմքերը:

2. Առավել խնդրահարույց է նշված լայն հայեցողական հիմքերի համակցումը այն կարգավորումների հետ, որոնց համաձայն՝ Հանրապետության նախագահի՝ քաղաքացիության դիմումը մերժելու մասին հրամանագիրը կարող է չպարունակել մերժման հիմքերի հիմնավորում, իսկ քաղաքացիություն շնորհելու վերաբերյալ Հանրապետության նախագահի հայեցողական լիազորությունը չի կարող փոփոխվել վարչական կամ դատական կարգով: Թեև նախագծի հիմնավորման համաձայն՝ հրամանագրում մերժման հիմքերը չարտացոլելու հնարավորությունը պայմանավորված է պետական կամ օրենքով պահպանվող այլ գաղտնիք կազմող տեղեկությունների պաշտպանության անհրաժեշտությամբ, իսկ Հանրապետության նախագահի հայեցողական լիազորությունը վարչական կամ դատական կարգով «չփոփոխելու» վերաբերյալ դրույթը նպատակ չունի բացառելու այդ լիազորության իրականացման իրավաչափության նկատմամբ դատական վերահսկողությունը, նշված պարզաբանումներն ամբողջությամբ չեն արտացոլվել նախագծի նորմատիվ տեքստում: Մասնավորապես.

- Օրենքով պահպանվող գաղտնիքի պաշտպանության անհրաժեշտությունը կարող է արդարացնել որոշակի տեղեկությունների չբացահայտումը, սակայն ինքնին չի հիմնավորում մերժման պատճառների վերաբերյալ որևէ տեղեկություն չտրամադրելու ընդհանուր հնարավորությունը: Առավել համաչափ կարգավորում կարող է լինել դիմողին մերժման հիմքերի վերաբերյալ առնվազն այնպիսի տեղեկության տրամադրումը, որը չի հանգեցնի օրենքով պահպանվող գաղտնիքի բացահայտման, սակայն հնարավորություն

կտա հասկանալու մերժման էությունը և արդյունավետորեն վիճարկելու դրա իրավաչափությունը, ինչպես նաև :

- Քաղաքացիություն շնորհելու հարցում Հանրապետության նախագահին հայեցողական լիազորություն վերապահելը չի կարող ինքնին նշանակել այդ լիազորության իրականացման օրինականության նկատմամբ դատական վերահսկողության բացառում: Այս առումով, թեև նախագծի հիմնավորմամբ ուղղակիորեն նշվում է, որ դատարանը կարող է գնահատել իրավական և ընթացակարգային պահանջների պահպանումը, փաստական հանգամանքների պատշաճ պարզումը, հայեցողության սահմանների չգերազանցումը և լիազորության՝ օրենքով նախատեսված նպատակին համապատասխան իրականացումը, «հայեցողական լիազորությունը չի կարող փոփոխվել վարչական կամ դատական կարգով» ձևակերպման բառացի բովանդակությունից դատական վերահսկողության նման շրջանակի պահպանումը հստակ չի բխում: Ընդհակառակը, այն իրավակիրառ պրակտիկայում կարող է մեկնաբանվել որպես դատական վերահսկողության սահմանափակում կամ բացառում, ընդ որում՝ նաև իրավական և ընթացակարգային պահանջների պահպանման և փաստական հանգամանքների պատշաճ պարզման առումով: Օրենքի նորմատիվ բովանդակությունը չի կարող պայմանավորվել միայն նախագծի հիմնավորման մեջ ներկայացված մեկնաբանությամբ, ուստի այդ սահմանազատումը պետք է հստակ ամրագրվի հենց օրենքի տեքստում: Այս համատեքստում հարկ ենք համարում արձանագրել նաև, որ Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում ընդունված չափորոշիչները, մասնավորապես՝ Քաղաքացիության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 11-րդ և 12-րդ հոդվածներում ամրագրված սկզբունքները, հատուկ շեշտադրում են քաղաքացիության վերաբերյալ որոշումների պատճառաբանվածության և դրանց վարչական կամ դատական վերանայման անհրաժեշտությունը²:

Առաջարկություն.

Առաջարկում ենք նախատեսել, որ Հանրապետության նախագահի՝ քաղաքացիություն ստանալու դիմումը մերժելու մասին հրամանագիրը, օրենքով պահպանվող գաղտնիք կամ այլ պաշտպանվող տեղեկություն պարունակելու դեպքում, կարող է չներառել համապատասխան գաղտնի տեղեկությունը, սակայն դիմողին պետք է

² <https://rm.coe.int/168007f2c8>

տրամադրվի մերժման հիմքերի վերաբերյալ եզրակացությունը՝ առնվազն այնպիսի բավարար տեղեկությունների պարունակությամբ, որը չի հանգեցնում օրենքով պահպանվող գաղտնիքի բացահայտման և հնարավորություն է տալիս դիմողին հասկանալու մերժման պատճառները:

Առաջարկում ենք նաև նախատեսել, որ Հանրապետության նախագահի՝ քաղաքացիության դիմումը մերժելու վերաբերյալ հրամանագրերը կարող են վիճարկվել վարչական դատարանում՝ վիճարկման հայցատեսակի շրջանակներում, ըստ անհրաժեշտության հատուկ վարույթի կամ հատուկ վարությային առանձնահատկությունների սահմանմամբ (հնարավորություն տալով դատարանին գնահատելու, իրավական և ընթացակարգային պահանջների պահպանումը, փաստական հանգամանքների պատշաճ և ամբողջական պարզումը, հայեցողական լիազորության իրականացման՝ օրենքով սահմանված սահմանների պահպանումը, ինչպես նաև կամայականության և խտրականության բացառումը):

3. Նախագծի 3-րդ հոդվածով փոփոխվող Օրենքի 13-րդ հոդվածի 11-րդ մասով սահմանվում է, որ անձի ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքը հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության ներքին գործերի նախարարի հրամանով ձևավորված հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով)՝ դիմողի ներկայացրած փաստաթղթերի, արխիվային տվյալների, համայնքային, եկեղեցական կառույցների կողմից տրված վկայականների կամ այլ հավաստող տեղեկությունների համակցված գնահատման հիման վրա: Հանձնաժողովի ձևավորման կարգը, կազմը, հանձնաժողովում ընդգրկվող պետական մարմինների և այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչների շրջանակը, հանձնաժողովի աշխատանքին ներկայացվող պահանջները, իրավասությունները և պարտականությունները սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

Նախագծի քննարկման ընթացքում ներկայացված պարզաբանումներից բխում էր, որ Հանձնաժողովի կողմից իրականացվող գնահատման շրջանակում նախատեսվում է հաշվի առնել ներկայացված ապացույցների բնույթը, աղբյուրը, արժանահավատությունը և ապացուցողական նշանակությունը, այդ թվում՝ տարբեր տեսակի փաստաթղթերին և տեղեկություններին տալով տարբեր տեսակարար կշիռ: Մինչդեռ նախագծով Կառավարությանը ներկայումս վերապահվում է սահմանել միայն Հանձնաժողովի

ձևավորման կարգը, կազմը, դրանում ընդգրկվող ներկայացուցիչների շրջանակը, աշխատանքին ներկայացվող պահանջները, իրավասությունները և պարտականությունները՝ առանց Կառավարության համար ուղղակիորեն նախատեսելու լիազորություն՝ ներկայացված փաստաթղթերի և այլ տեղեկությունների գնահատման կարգն ու չափանիշները սահմանելու:

Հաշվի առնելով, որ նշված չափանիշները և դրանց կիրառման մեթոդաբանությունն անմիջական նշանակություն են ունենալու անձի՝ ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքի վերաբերյալ Հանձնաժողովի եզրահանգման ձևավորման համար, առաջարկվում է Կառավարության լիազորությունների շրջանակում ուղղակիորեն նախատեսել նաև դրանց կարգավորումը:

Առաջարկություն.

Առաջարկվում է նախագծով հստակեցնել Կառավարությանը վերապահվող լիազորության շրջանակը՝ դրանում ներառելով նաև անձի՝ ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքը հաստատելու նպատակով ներկայացված փաստաթղթերի և այլ տեղեկությունների գնահատման կարգի և չափանիշների սահմանումը:

4. Միաժամանակ, Նախագծով նախատեսվում է, որ անձի՝ ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքը Հանձնաժողովը հաստատելու է դիմողի ներկայացրած փաստաթղթերի, արխիվային տվյալների, համայնքային և եկեղեցական կառույցների կողմից տրված վկայականների կամ այլ հավաստող տեղեկությունների համակցված գնահատման հիման վրա:

Ինչպես արդեն նշվեց գնահատման ընթացքում նախատեսվում է հաշվի առնել ներկայացված տեղեկությունների բնույթը, աղբյուրը, արժանահավատությունը և ապացուցողական նշանակությունը, ընդ որում՝ տարբեր աղբյուրներից ստացված տեղեկությունները կարող են ունենալ տարբեր տեսակարար կշիռ վերջնական եզրահանգման ձևավորման հարցում:

Նշված չափանիշները, իրենց բնույթով չեն սահմանափակվում Հանձնաժողովի գործունեության կազմակերպման կամ գնահատման տեխնիկական ընթացակարգի

կարգավորմամբ: Դրանց կիրառման արդյունքում է որոշվելու՝ ներկայացված ապացույցների համակցությունը բավարար է արդյոք անձի՝ ազգությամբ հայ լինելու հանգամանքը հաստատված համարելու համար, իսկ այդ հանգամանքն իր հերթին օրենքով նախատեսված համապատասխան հիմքով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ստանալու իրավական նախադրյալ է: Հետևաբար ապացույցների ապացուցողական նշանակության, դրանց հարաբերակցության և բավարարության հիմնական չափանիշների սահմանումը փաստացի ազդում է օրենքով նախատեսված քաղաքացիություն ստանալու պայմանի բովանդակության և կիրառման շրջանակի վրա:

Այս պայմաններում գնահատման հիմնական չափանիշների ամբողջական սահմանումը Կառավարությանը վերապահելու դեպքում ենթաօրենսդրական ակտով կարող են որոշվել ոչ միայն Հանձնաժողովի գործունեության իրականացման մանրամասները, այլև այն բովանդակային պայմանները, որոնց առկայությամբ անձը կհամարվի օրենքով սահմանված պահանջին համապատասխանող:

Առաջարկություն.

Վերոգրյալով պայմանավորված առաջարկվում է օրենքի մակարդակով սահմանել գնահատման առնվազն հիմնական սկզբունքներն ու չափանիշները՝ Կառավարությանը վերապահելով դրանց կիրառման կարգի, մեթոդաբանության և այլ տեխնիկական մանրամասների սահմանումը:

5. «Պետական տուրքի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագծով առաջարկվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության դադարեցման համար գործող պետական տուրքը բարձրացնել՝ սահմանելով 1,500,000 ՀՀ դրամ՝ 150,000 դրամի փոխարեն:

Նախագծով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը դադարեցնելու համար ներկայումս սահմանված բազային տուրքի 150-ապատիկի չափով պետական տուրքն առաջարկվում է տասնապատկել՝ սահմանելով բազային տուրքի 1500-ապատիկի՝ 1,500,000 ՀՀ դրամի չափով: Միաժամանակ քաղաքացիություն ստանալու համար առաջարկվող պետական տուրքը սահմանվում է 250,000 ՀՀ դրամի չափով, այսինքն՝ քաղաքացիության դադարեցման համար նախատեսվող տուրքը վերջինից վեց անգամ բարձր է:

Նախագծից և դրա հիմնավորումներից պետք է պարզ լինի, թե ինչ օբյեկտիվ հանգամանքներով է պայմանավորված քաղաքացիության դադարեցման ընթացակարգի համար նման էականորեն բարձր պետական տուրքի սահմանումը, մասնավորապես՝ արդյոք դրա չափը պայմանավորված է համապատասխան վարչարարության ծավալով և իրականացման ծախսերով, թե հետապնդում է այլ նպատակ, և ինչով է հիմնավորվում քաղաքացիությունն ստանալու և այն դադարեցնելու համար նախատեսվող տուրքերի նման էական տարբերությունը:

Այս առումով որպես համեմատական միջազգային չափանիշ կարող է դիտարկվել Եվրոպական քաղաքացիության մասին կոնվենցիայի³ 13-րդ հոդվածով ամրագրված մոտեցումը, համաձայն որի՝ քաղաքացիության ձեռքբերման, պահպանման, կորստի, վերականգնման կամ հավաստման հետ կապված վճարները պետք է լինեն ողջամիտ: Կոնվենցիայի բացատրական գեկույցում⁴ նշվում է, որ վճարի ողջամտությունը կարող է գնահատվել, մասնավորապես, համապատասխան վարչարարության ծախսերի համեմատությամբ, իսկ վճարը չպետք է կիրառվի որպես անձանց կողմից քաղաքացիության ձեռքբերումը, պահպանումը, կորուստը կամ վերականգնումը կանխող միջոց:

Հաշվի առնելով, որ քաղաքացիության դադարեցումը վերաբերում է անձի իրավական կարգավիճակի հիմնարար փոփոխությանը, պետական տուրքի չափը չպետք է ստեղծի այնպիսի անհամաչափ ֆինանսական բեռ, որը, անձի գույքային դրությունից կախված, կարող է գործնականում խոչընդոտել քաղաքացիության դադարեցման ընթացակարգից օգտվելուն:

Առաջարկություն.

Հետևաբար առաջարկվում է վերանայել առաջարկվող դրույքաչափը՝ այն սահմանելով համապատասխան վարչարարության բնույթին և ծախսերին համաչափ չափով, կամ ներկայացնել 1,500,000 ՀՀ դրամ դրույքաչափի ընտրությունը հիմնավորող հստակ հաշվարկներ և համաչափության գնահատում:

³ <https://rm.coe.int/168045c943>

⁴ <https://www.worldlii.org/int/other/COETSER/1997/3.html>

Իրավունքի զարգացման և պաշտպանության հիմնադրամ

Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների ՀԿ

Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն

Ժողովրդավարության զարգացման հիմնադրամ